УДК 351:336.221.26

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-11\(17\)-109-119](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-11(17)-109-119)

Маланчук Оксана Григорівна аспірантка кафедри регіональної політики та публічного адміністрування, Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, вул. Генуезька, 22, м. Одеса, 65092, тел.: (048) 705-91-05, e-mail: 7986002@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7965-9734>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено особливості формування та реалізації антикорупційних комунікацій в Україні. Визначено, що впровадження інформаційно-комунікаційного інструментарію в практику публічного управління значно підвищить рівень проведення антикорупційних реформ. Відзначено, що система комплексних, послідовних та скоординованих антикорупційних комунікацій спрямована на забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів публічної влади та прийняття державно-управлінських рішень. Встановлено, що першочерговими заходами в цьому напрямі повинні стати: реалізація системи моніторингу та оцінки ефективності антикорупційних комунікацій; проведення регулярних медіа-заходів з антикорупційної тематики; сприяння залученню громадськості для визначення механізму вироблення рішень у сфері запобігання та протидії корупції; розміщення інформації про запобігання, виявлення та протидію корупції на офіційних веб-сайтах центральних органів виконавчої влади, інших державних органів; випуск комунікаційних продуктів, що стосуються питань запобігання та протидії корупції; здійснення заходів щодо поширення просвітницької інформації антикорупційного спрямування; популяризація системи електронних послуг в Україні як таких, що зменшують корупційні ризики. Відзначено, що у здійсненні антикорупційних комунікацій зацікавленими сторонами виступають інститути громадського суспільства та міжнародні організації. Акцентовано увагу, що в Україні існує потреба в формуванні комунікативного інструментарію задля забезпечення позитивного впливу на формування громадської думки. Це доводить необхідність здійснення наукових пошуків та теоретико-методологічного обґрунтування запровадження інноваційних підходів для формування системи антикорупційних комунікацій в Україні. Наголошено, на необхідності вироблення спільних стратегічних орієнтирів щодо запобігання та протидії корупції на основі запровадження комплексу відповідних методів.

Ключові слова: комунікація, антикорупційна комунікація, запобігання та протидія корупції, інструменти антикорупційної комунікації, зацікавлені сторони.

Malanchuk Oksana Grigorivna PhD student of Regional Policy and Public Administration Chair, Odessa Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Genoese St., 22, Odessa, 65092, tel.: (048) 705-97-43, e-mail: 7986002@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7965-9734>

PECULIARITIES OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF ANTI-CORRUPTION COMMUNICATIONS IN UKRAINE

Abstract. The article examines the peculiarities of the formation and implementation of anti-corruption communications in Ukraine. It is determined that the introduction of information and communication tools in the practice of public administration will significantly increase the level of anti-corruption reforms. It is noted that the system of complex, consistent and coordinated anti-corruption communications is aimed at ensuring openness and transparency of public authorities and public administration decisions. It is established that the priority measures in this direction should be: implementation of a system for monitoring and evaluating the effectiveness of anti-corruption communications; holding regular media events on anti-corruption issues; promoting public involvement in determining the decision-making mechanism in the field of preventing and combating corruption; posting information on preventing, detecting and combating corruption on the official websites of central executive bodies and other state bodies; release of communication products related to the prevention and combating of corruption; implementation of measures to disseminate anti-corruption educational information; popularization of the system of electronic services in Ukraine as those that reduce corruption risks.

It is noted that the institutions of civil society and international organizations are interested in the implementation of anti-corruption communications. Emphasis is placed on the fact that in Ukraine there is a need to form communicative tools to ensure a positive impact on the formation of public opinion. This proves the need for scientific research and theoretical and methodological justification for the introduction of innovative approaches to the formation of anti-corruption communications in Ukraine. It is emphasized the need to develop common strategic guidelines for preventing and combating corruption based on the introduction of a set of appropriate methods.

Keywords: communication, anti-corruption communication, prevention and counteraction of corruption, tools of anti-corruption communication, stakeholders.

Постановка проблеми. Впродовж останніх років в Україні значна увага

приділяється формуванню ефективних комунікацій у всіх сферах суспільного життя. У 2017 році Кабінетом Міністрів України схвалено Стратегію комунікації у сфері запобігання та протидії корупції, яка затверджена розпорядженням від 23 серпня 2017 року № 576-Р. Основною метою Стратегії є «створення та розбудова системи комплексних, послідовних та скоординованих антикорупційних комунікацій, в якій антикорупційна реформа є ефективним інструментом запобігання та протидії корупції на державному, інституційному та побутовому рівні, а в суспільстві формується довіра до антикорупційних ініціатив Уряду та зменшується толерантність до будь-яких проявів корупції» [1].

Неурядовими громадськими та міжнародними організаціями у 2020 році проводилась аналітична діяльність з дослідження причин та протидії корупції, у тому числі в контексті суспільно-політичної ситуації в країні. За результатами соціологічного дослідження, організованого Національним агентством з питань запобігання корупції, на початку 2020 року було визначено сфери та соціальні інститути з найбільшим рівнем поширеності корупційних практик (індекс сприйняття поширеності корупції оцінювався за 5-бальною шкалою, де «5» - корупція дуже поширена, «1» - відсутня). На думку населення, найбільш корумпованими інституціями є: митниця (4,5), суди (4,43), Верховна Рада (4,37), прокуратура (4,33) медицина (4,32) та податкова служба (4,26). Представники бізнесу найбільш корупційними визначили такі інституції: митниця (4,19), Верховна Рада (4,08), будівництво великих інфраструктурних об'єктів (4,07), приватизація підприємств (4,04), земельні відносини (4,01), містобудування (3,98) та суди (3,97) [2].

Слід відзначити, що у здійсненні антикорупційних комунікацій зацікавленими сторонами виступають інститути громадського суспільства та міжнародні організації. Втім, основні державні суб'єкти протидії корупції не мають достатніх ресурсів відповідно рівня обізнаності щодо використання відповідного комунікативного інструментарію для здійснення антикорупційних комунікацій та забезпечення позитивного впливу на формування громадської думки. Це обумовлює необхідність здійснення наукових пошуків та теоретико-методологічного обґрунтування щодо запровадження інноваційних підходів для формування системи антикорупційних комунікацій в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові підходи до розуміння сутності корупції, визначення механізмів протидії корупційним проявам в системі публічного управління досліджувалися у працях відомих представників вітчизняної науки: В. Баштанника, К. Мануїлової, А. Новака, Н. Липовської, Н. Піроженко, С. Серьогіна, О. Сосніна та ін. Варто зазначити, що в умовах інтенсивних змін, пов'язаних з імплементацією європейських норм і стандартів у вітчизняне нормативно-правове середовище в сфері запобігання та протидії корупції вимагає розбудови ефективних

антикорупційних комунікацій на основі залучення представників органів публічної влади, громадянського суспільства та бізнес структур і залишається дослідженням не повній мірі.

Мета статті – дослідити особливості формування та реалізації антикорупційних комунікацій в Україні та надати пропозицій щодо їх удосконалення на основі інформаційно-комунікаційного інструментарію.

Виклад основного матеріалу. Система побудови ефективної антикорупційної комунікації в Україні передбачає ряд заходів, першочерговими з яких є: вироблення стратегічної спрямованості та спільне розуміння цілей такої взаємодії; подолання інституційних обмежень та залучення представників громадянського суспільства до окремих ініціатив у сфері антикорупційних комунікацій; підвищення рівня ідентифікації та роботи з цільовими групами; запровадження з суб'єктами суспільного діалогу тощо.

В аналітичному дослідженні «Ефективна комунікація антикорупційного уповноваженого на веб-сайті організації публічного сектору» (2021) представлено результати вивчення змісту інтернет-комунікації антикорупційних уповноважених на офіційних веб-сайтах органів державної влади, місцевого самоврядування та інших публічних інституцій та розробка моделі ефективного висвітлення діяльності із запобігання корупції [3]. В даному звіті комунікація трактується як важливий інструмент прозорості та підзвітності органу публічної влади, а відкриті дані не потребують особливих дозволів чи доступів для їх опрацювання.

У звіті відзначено слабкі сторони урядової системи антикорупційних комунікацій, їх методичний вплив на діяльність органів влади з інформаційного супроводу з питань антикорупційної діяльності [3]. Доцільним є вивчення за запровадження зарубіжного досвіду з питань оцінки якісного рівня висвітлення інформації на веб-сайті публічної інституції. Основними напрямками аналізу інтернет-комунікації органу влади є: змістовне наповнення її об'єктивність та достовірність; громадська орієнтованість; презентативність; зрозумілість та рівень сприйняття інтерфейсу; структурування інформації на сайті; раціональність та внутрішня орієнтація; встановлення ефективної взаємодії з користувачем; доступність, надійність та безпека [3].

У Національній доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2018 році аналізується участь громадянського суспільства та бізнесу у виробленні та моніторингу реалізації антикорупційної політики [4]. Зокрема, наголошується, що серед найбільш поширених пропозицій результативності протидії корупції є необхідність чітких і прозорих механізмів громадського контролю у діяльності, публічність, зміна керівництва та децентралізація влади, підвищення рівня відповідальності за корупційні правопорушення, знищення кумівства, дотримання вимог чинного законодавства, створення наглядових рад на комунальних підприємствах, підвищення заробітної плати працівникам з метою запобігання корупційним діям, перейняття досвіду країн

з ефективною протидією корупції, скорочення бюрократичних процедур, вдосконалення системи публічності влади, проведення інформаційно-просвітницьких антикорупційних кампаній, покращення загального рівня культури у суспільстві [4].

В. Василенко, В. Дорошенко (2017) характеризують громадський контроль в межах можливостей контролю за НАБУ як дієвий інструмент. Основним суб'єктом контролю визначають Раду громадського контролю як спеціально створеного суб'єкта контролю за діяльністю НАБУ, яка як вважається, здійснює саме «цивільний контроль» та визначається як один із ефективних інструментів комунікації у сфері запобігання та протидії корупції [5]. Дослідники наголошують, що «Рада громадського контролю як спеціально створений орган, у назві якого відображено, що цей орган має стосунок до громадського контролю, повинен здійснювати цивільний контроль (який відповідно до спеціального закону регламентує організаційно-правові аспекти здійснення виключно цивільного контролю), є системною категорією, невід'ємним елементом якої виступає саме «громадський контроль» як складова антикорупційної комунікації [5].

В методичних рекомендаціях щодо організації роботи громадської ради з питань організації ефективних комунікацій, які було підготовлено в рамках проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та виконується Pact, Inc (2011) представлено планування роботи громадської ради та використання таких інструментів, як: громадська експертиза, аналіз документів, антикорупційна експертиза та інші [6]. Даний звіт містить узагальнену систематизацію функцій громадської ради у відповідності до виду їх діяльності, зокрема:

- *експертна* - заключається у поданні органу обов'язкові пропозиції для розгляду щодо підготовки проєктів нормативно-правових актів з питань формування та реалізації державної політики у відповідній сфері;

- *комунікативна* - інформує в обов'язковому порядку громадськість про свою діяльність, прийняті рішення та їх виконання на офіційному веб-сайті органу та в інший прийнятний спосіб; збирає, узагальнює та подає органу інформацію про пропозиції інститутам громадянського суспільства щодо вирішення питань, які мають важливе суспільне значення; організовує публічні заходи для обговорення актуальних питань розвитку галузі чи адміністративно-територіальної одиниці; готує та оприлюднює щорічний звіт про свою діяльність;

- *контролююча* - проводить відповідно до законодавства громадську експертизу та громадську антикорупційну експертизу проєктів нормативно-правових актів; здійснює громадський контроль за врахуванням органом пропозицій та зауважень громадськості, а також дотриманням ним нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції;

- *консультативна* - готує та подає органу виконавчої влади, при якому вона утворена, пропозиції до орієнтовного плану проведення консультацій із громадськістю, а також щодо проведення консультацій, не передбачених таким планом; готує та подає органу пропозиції щодо організації консультацій із громадськістю [6].

В рамках проекту «Оцінка та удосконалення комунікацій між владою та громадськістю в Дніпропетровській області під час пандемії COVID-19», у серпні 2021 року громадською організацією «Інститут Громадської Експертизи» актуальними питаннями є налагодження діяльності молодіжних, антикорупційних та поважних рад утворених при органах місцевого самоврядування, адаптація кращих практик налагодження конструктивної взаємодії між владою і громадськістю на локальному рівні, взаємодії під час пандемії COVID-19, розробки та прийняття місцевих програм розвитку громадянського суспільства тощо [7].

В. Нонік (2019) у наукових дослідженнях аналізуючи інформаційно-комунікаційний інструментарій антикорупційної політики в Україні відзначає переваги антикорупційних платформ, учасниками яких є інститути громадянського суспільства та міжнародні організації. Основним призначенням цих платформ є: підвищення рівня інформаційної обізнаності суспільства щодо можливостей реалізації заходів антикорупційної боротьби; формування антикорупційного середовища шляхом створення умов для обговорення і дослідження явища «корупція» на професійному рівні; проведення онлайн-курсів; акумулювання бази даних для проведення антикорупційного моніторингу та оцінювання стану нетерпимості суспільства до всіх проявів корупції; проведення інформаційно-просвітницьких заходів тощо [8]. Слід відзначити пропозиції, які представлені у науковому доробку В. Нонік (2019) щодо отримання практичного ефекту від впровадження інструментарію інформаційно-комунікаційних технологій у ході реалізації антикорупційної політики: «розробку та затвердження нормативно-правових актів, які регулюють питання е-урядування та стандарти публікації інформації щодо запобігання, виявлення та протидії корупції на офіційних веб-сайтах; формування структурних підрозділів, які безпосередньо відповідатимуть за роботу інформаційно-комунікаційних систем з метою забезпечення їх безперебійного використання; створення систем моніторингу та оцінки ефективності результатів впровадження інформаційно-комунікаційного інструментарію, а також оцінки економічного та соціального ефекту від їх застосування; проведення регулярних медіа-заходів з антикорупційної тематики у державних органах; сприяння залученню громадськості для напрацювання механізмів вироблення рішення у сфері запобігання та протидії корупції; популяризацію системи електронних послуг в Україні як таких, що зменшують корупційні ризики; проведення заходів з поширення просвітницької інформації антикорупційного спрямування тощо» [8].

За оцінками 2018 року, у рейтингу е-участі ООН показники України погіршилися у двох категоріях: е-інформування опустилося до 63%, е-консультації - до 65%, проте зросли в категорії е-залучення (майже в два рази) - до 82%. Е-залучення - це такі інноваційні інструменти демократії участі, як е-петиції, громадський бюджет, е-звернення, які активно розвиваються в Україні, у тому числі активно запроваджуються у сфері запобігання та протидії корупції. У суспільстві існує запит на нормативне запровадження нових інструментів е-комунікацій, таких як: консультації, громадські обговорення та громадські ради онлайн, електронне голосування, електронні вибори, електронні плебісцити, надання повноважень та відсторонення посадових осіб онлайн [9]. Втім даними даного опитування в Україні на стадії зародження та формування знаходяться форми е-взаємодії у сфері запобігання та протидії корупції.

Застосування інформаційно-комунікаційного інструментарію участі громадськості в реалізації антикорупційної політики дозволяє забезпечити реалізацію таких основних напрямів діяльності громадських об'єднань у цьому контексті: збір інформації про факти корупції у вигляді звернень громадян та окремих повідомлень й оперативне реагування на ці сигнали, обмін такою інформацією; ініціювання та реалізація антикорупційних ініціатив, лобіювання інтересів громадськості в частині подолання корупційних проявів в органах публічної влади; реалізація просвітницьких антикорупційних інформаційних кампаній, у тому числі через співпрацю із засобами масової інформації і правозахисниками [10].

Слушно відзначає Ю. Калайда (2021), що ефективні ефективні антикорупційні комунікації та донесення перевіреної інформації до громадськості за допомогою ЗМІ, сприяють позитивному встановленню взаємодії та впливають на формування моделі поведінки громадянина, коли він стикається з корупційними проявами [11].

У розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на 2020 рік та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України» визначено основні завдання та окреслено зміст заходів які спрямовані на формування взаємодії між всіма зацікавленими сторонами [12]. Основними серед них визначено:

- реалізація системи моніторингу та оцінки ефективності антикорупційних комунікацій (забезпечення збору та публікації показників оцінки реалізації Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, що стосуються діяльності державних органів у сфері запобігання та протидії корупції (за наявності бюджетних призначень та інших ресурсів);
- проведення регулярних медіа-заходів з антикорупційної тематики у державних органах за участю осіб, уповноважених на здійснення комунікацій з антикорупційних питань (проведення медіа-брифінгів з питань запобігання

та виявлення корупції з представниками засобів масової інформації за участю осіб, уповноважених на здійснення комунікацій з антикорупційних питань (за наявності бюджетних призначень та інших ресурсів; публічне звітування Урядово-громадської ініціативи «Разом проти корупції» на засіданнях Кабінету Міністрів України; проведення тематичних зустрічей осіб, уповноважених на здійснення комунікацій з антикорупційних питань, керівників уповноважених підрозділів з питань антикорупційної політики керівництва центральних органів виконавчої влади, державних органів та їх територіальних підрозділів з працівниками таких органів та підрозділів; участь в організації та проведенні конференцій, семінарів, засідань за круглим столом з антикорупційної тематики);

- сприяння залученню громадськості для визначення механізму вироблення рішень у сфері запобігання та протидії корупції (організація засідань за круглим столом щодо визначення корупційних ризиків, шляхів запобігання та протидії корупції в діяльності органу державної влади за участю керівництва органу державної влади, експертів, громадських організацій, громадської ради та із залученням у разі потреби представників засобів масової інформації);

- розміщення публікації/ інформації про запобігання, виявлення та протидію корупції на офіційних веб-сайтах центральних органів виконавчої влади, інших державних органів (систематичне оновлення на офіційних веб-сайтах центральних органів виконавчої влади, державних органів інформації окремого розділу з антикорупційної тематики, поширення інформації за результатами антикорупційної роботи у таких соціальних мережах, як Facebook, Twitter, YouTube (за умови наявності профілів у соціальних мережах); розміщення інформації про канали повідомлення про корупцію);

- участь представників органів державної влади у розробленні навчальних курсів (у тому числі в режимі реального часу) та проведенні тренінгів з антикорупційних комунікацій для представників центральних органів виконавчої влади, державних органів, облдержадміністрацій;

- випуск комунікаційних продуктів, що стосуються питань запобігання та протидії корупції, у тому числі тих, що сприяють зниженню толерантності до корупції в суспільстві, а саме тематичні статті, блоги у друкованих та/або електронних засобах масової інформації, статистичні звіти, інфографіка, друкована продукція, соціальні рекламні кампанії (зовнішня реклама, відео- та аудіоролики) (за наявності бюджетних призначень та інших ресурсів);

- здійснення заходів щодо поширення просвітницької інформації антикорупційного спрямування (участь в організації та проведенні конференцій, семінарів, засідань за круглим столом з антикорупційної тематики);

- популяризація системи електронних послуг в Україні як таких, що зменшують корупційні ризики (сприяння забезпеченню доступності,

впровадження та використання інструментів електронної демократії суб'єктами владних повноважень як інструменту запобігання та протидії корупції).

Отже, в Україні на законодавчому рівні сформовано правове поле щодо запровадження антикорупційних комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції. Основними державними стратегічними цілями розвитку сфері антикорупційних комунікацій визначено [1]: об'єднання зусиль державних органів, ЗМІ та інститутів громадянського суспільства для забезпечення останнього достатньою інформацією про явище корупції, а також про стратегію і тактику запобігання йому, формування позитивного іміджу держави у цій сфері; забезпечення довіри в суспільстві до державної антикорупційної політики та підтримки реалізації антикорупційної реформи; зкоординованість дій державних органів та інших учасників антикорупційних комунікацій під час інформування суспільства про хід її проведення; формування «нульової толерантності» до корупції шляхом застосування масових антикорупційних комунікацій з широким колом громадян, а також ефективних комунікацій державних органів.

Забезпечення довіри до суб'єктів державної політики, зниження рівня антикорупційних ризиків та формування спільних стратегічних орієнтирів щодо запобігання та протидії корупції є можливим на основі запровадження комплексу відповідних методів, зокрема: методи спільного планування та вирішення проблем; методи інформування та просвітництва; проведення онлайн консультацій через антикорупційні платформи; внесення пропозицій; методи залучення; методи спільної діяльності; методів проведення дискусій щодо антикорупційних заходів; методів планування; методів координації; метод інформаційно-просвітницької роботи тощо.

Висновки. Доцільними для впровадження є пропозиції щодо формування ефективних антикорупційних комунікацій з метою формування довіри громадськості до антикорупційної політики та надання загальної підтримки у реалізації антикорупційної реформи. Формування спільного розуміння стратегічного бачення цілей антикорупційних комунікацій на основі методів інформування і мотивації громадян, бізнесу та посадових осіб органів публічної влади, значно підвищать їх готовність до активного запобігання корупції. Головна роль в цьому процесі напряду залежить від налагодженої системи моніторингу та оцінки ефективності антикорупційних комунікацій в сфері запобігання та протидії корупції.

Література:

1. Про схвалення Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2017 р. № 576-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2017-%D1%80#Text>
2. Опитування Соціологічної групи Рейтинг, проведене 16-20 грудня 2020 року. Вибіркова сукупність: 2000 респондентів, помилка репрезентативності дослідження: не

більше 2,2%. Див. Суспільно-політичні настрої населення (16-20 грудня). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/5x78CiU>

3. Ефективна комунікація антикорупційного уповноваженого на вебсайті організації публічного сектору. *Аналітичний звіт департаменту запобігання та виявлення корупції Національного агентства з питань запобігання та виявлення корупції*: офіційний сайт. 2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06/analitichnyj-oglyad-efektyvnoyi-komunikatsiyi-antikoruptsiyogo-upovnovazhenogo.pdf>

4. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2018 році. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Natsdopovid-2018.pdf>

5. Василенко В. М., Дорошенко В. А. Поняття та зміст громадського контролю за діяльністю національного антикорупційного бюро України. *Вісник ХНУВС*. 2017. Вип. 4 (79). – Режим доступу: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3130/Poniattia%20ta%20zmist%20hromadskoho%20_Vasylenko%20_Doroshenko_2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y

6. Волошина А. В. Ефективна організація роботи громадської ради: метод. рек. / А. В. Волошина, М. В. Лациба ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : Агентство «Україна», 2011. 76 с.

7. Конструктивна комунікація між владою та громадськістю: молодіжна рада, антикорупційна рада, поважна рада: *Громадський простір*. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/event/konstruktyvna-komunikatsiya-mizh-vladoyu-ta-hromadskisty-molodizhna-rada-antikoruptsiyna-rada-povazhna-rada/>

8. Нонік В.В. Інформаційно-комунікаційний інструментарій антикорупційної політики в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. Серія: Державне управління. Вип. 8. 2019. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2019/18.pdf

9. Електронна демократія: Реанімаційний пакет реформ. – Режим доступу: <https://rpr.org.ua/groups-rpr/elektronna-demokratiya/>

10. Інструменти електронного урядування та електронної демократії у запобіганні корупції в органах публічної влади: навч. посіб. Ч. 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://onat.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Part_005_Feb_2018.pdf

11. Калайда Ю.П. Засоби масової інформації як складова системи запобігання корупції в Україні. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. Вип. 2 (94). 2021. – Режим доступу: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1391/1264>

12. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на 2020 рік та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 вересня 2020 р. № 781. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/781-2020-%D0%BF#Text>

References:

1. Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraїne “Pro shvalennja Strategii komunikacij u sferi zapobigannja ta protidii korupcii” [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the Communication Strategy in the field of prevention and counteraction to corruption”]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2017-%D1%80#Text). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

2. *Opituvannja Sociologichnoi grupi Rejting, provedene 16-20 grudnja 2020 roku [Survey of the Sociological Group Rating, conducted on December 16-20, 2020]*. – Retrieved from: <https://cutt.ly/5x78CiU> [in Ukrainian].

3. Efektivna komunikacija antikorupcijnogo upovnovazhenogo na veb sajti organizacii publicznogo sektoru [Effective communication of the anti-corruption commissioner on the website of the public sector organization]. – Retrieved from: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/>

06/analitchnyj-oglyad-efektyvnoyi-komunikatsiyi-antykoruptsijogo-upovnovazhenogo.pdf [in Ukrainian].

4. Nacional'na dopovid' shhodo realizacii zasad antikorupciynoi politiki u 2018 roci [National report on the implementation of anti-corruption policy in 2018]. – Retrieved from: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Natsdopovid-2018.pdf> [in Ukrainian].

5. Vasilenko, V. M., Doroshenko, V. A. (2017). Ponjattja ta zmist gromads'kogo kontoroju za dijal'nistju nacional'nogo antikorupciynogo bjuro Ukraïni [The concept and content of the public office for the activities of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine]. *Visnik HNUVS - Bulletin of the KhNUVS*, 4 (79). [in Ukrainian].

6. Voloshina, A. V. (2011). *Efektivna organizacija roboti gromads'koï radi [Effective organization of public council: a method. rivers]*. K. : Agentstvo «Ukraïna» [in Ukrainian].

7. *Konstruktivna komunikacija mizh vladoju ta gromads'kistju: molodizhna rada, antikorupciyna rada, povazhna rada [Constructive communication between the government and the public: youth council, anti-corruption council, respectable council]*. – Retrieved from: <https://www.prostir.ua/event/konstruktivna-komunikatsiya-mizh-vladoyu-ta-hromadskistyu-molodizhna-rada-antykoruptsijna-rada-povazhna-rada/> [in Ukrainian].

8. Nonik, V.V. (2019). Informacijno-komunikacijnij instrumentarij antikorupciynoi politiki v Ukraïni [Information and communication tools of anti-corruption policy in Ukraine]. *Investicii: praktika ta dosvid. Serija: Derzhavne upravlinnja - Investments: practice and experience. Series: Public Administration*, 8 [in Ukrainian].

9. Elektronna demokratija: Reanimacijnij paket reform [E-democracy: A resuscitation package of reforms]. – Retrieved from: <https://rpr.org.ua/groups-rpr/elektronna-demokratiya/> 8 [in Ukrainian].

10. Instrumenti elektronnoho urjaduvannja ta elektronnoi demokratii u zapobiganni korupcii v organah publichnoi vladi [Tools of e-government and e-democracy in preventing corruption in public authorities]. – Retrieved from: https://onat.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Part_005_Feb_2018.pdf [in Ukrainian].

11. Kalajda, Ju.P. (2021). Zasobi masovoï informacii jak skladova sistemi zapobigannja korupcii v Ukraïni [Mass media as a component of the anti-corruption system in Ukraine]. *Visnik LDUVS im. E.O.Didorenka - Bulletin of LDUVS named after E.O. Didorenko*, 2 (94). 2021[in Ukrainian].

12. Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraïni “Pro zatverdzhennja planu zahodiv z realizacii Strategii komunikacij u sferi zapobigannja ta protidii korupcii na 2020 rik ta vnesennja zmin do dejakih aktiv Kabinetu Ministriv Ukraïni” [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the action plan for implementation of the Communication Strategy in the field of prevention and counteraction of corruption for 2020 and amendments to some acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine”]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/781-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].